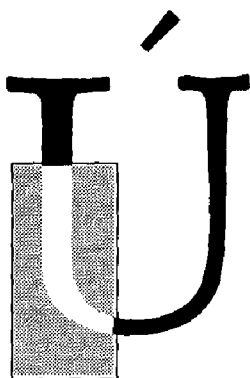

JAUME J. CHINER GIMENO

APORTACIÓ A LA BIOGRAFIA
DE JOAN ROÍS DE CORELLA:
NOVES DADES SOBRE EL SEU
NAIXEMENT I LA SEUA MORT

nicament després del Concili de Trento (1545-1563) va ser obligatòria l'existència a les parròquies dels llibres sacramentals –*quinque libri*–, on es recollien els batejos, les confirmacions, els matrimonis, les excomunionis i les defuncions. Això fa que la data exacta i el lloc concret del naixement o la mort de la majoria dels nostres literats medievals estiguen envoltats d'una espessa i impenetrable boira. Les delicades i febles «puntes de boixets documentals», els malabarismes de dades que ens veiem obligats a realitzar per aproximar-nos a aquests aspectes biogràfics, tot seguit es mostren com a lloables i enginyosos intents, ben sovint errats, però, en aparèixer en un arxiu documents desconeguts, o simplement perduts, encara que, això sí, molt ordenadament i amb la seua corresponent signatura arxivística.

Un d'aquests casos és el de Joan Roís de Corella, el «darrer en el temps entre els nostres grans escriptors medievals», en opinió de Jordi Carbonell (Roís de Corella 1983: 7), del qual, gràcies a l'aparició de nous documents entre els escassos protocols conservats del notari Antoni Barreda, podem saber el dia, el mes i l'any exacte del seu naixement i el contingut del seu testament.

Fins l'any 1964, en què Martí de Riquer, al tercer volum de la seua *Història de la Literatura Catalana* (Riquer 1964: 254 i ss), no va proporcionar dades genealògiques segures sobre l'autor de la *Tragèdia de Caldesa*, la incertesa sobre la seua biografia era gairebé total, atès que diversos personatges denominats Joan Roís de Corella han

estat documentats a la València del segle xv. Quant a les dades biogràfiques referents al tema d'aquest article, Riquer exposa:¹

«Joan Roís de Corella... era fill d'Ausiàs Roís de Corella i de la seva muller Aldonça... Entre les persones que econòmicament contribuïren a l'edificació del monestir de la Trinitat de València... figuren, entre els anys 1446 i 1449, l'honorable mossèn Ausiàs Roís de Corella, la seva muller Aldonça i llurs fills En Joan Roís de Corella, frare Manuel Roís de Corella i En Lluís Roís de Corella. Aquesta anotació corrobora que Joan era el més gran.

Ausiàs Roís de Corella, al seu testament atorgat a Gandia el 9 de febrer de 1443, féu hereu universal el seu fill Joan Roís de Corella, testament que fou publicat el 16 de gener del 1450, en morir Ausiàs. El març del 1453, Aldonça, vídua d'Ausiàs de Corella, i "tudriu i curadriu dels fills e hereus" del dit cavaller, signa un document sobre censals; i el 2 d'agost d'aquest mateix any l'infant Joan, rei de Navarra, sentència un plet d'hipoteques entre dos gandians i Aldonça, vídua del cavaller Ausiàs de Corella, tudriu i curadora dels seus fills «ex causa minoris etate».

Les dades fins ací aplegades ens permeten d'indagar la data aproximada de la naixença de l'escriptor Joan Roís de Corella. Aquest, el 1453, encara no havia fet els vint anys, per tal com és inclòs entre els menors. Vivia ja el febrer del 1443, quan el seu pare l'instituí hereu universal; i consta, encara, que en un moment no precisat entre 1446 i 1449 tenia dos germans més (segurament encara no havia nascut la seva germana Dalfina, de qui tractarem més endavant). Això fa que la data més reculada que podem establir per al naixement de Joan Roís de Corella sigui la del 1433 (vint anys abans del 1453) i la més moderna el 1443 (testament del seu pare). Això no obstant, com sia que als quinze anys els menors podien intervenir en actes jurídics del tipus dels petits conflictes sobre censals del març del 1453, podríem sospitar que en aquesta data l'escriptor encara no havia atès aquella edat, cosa que situaria la seva naixença després del 1438. Fet i fet, però, el que és cert és que nasqué entre 1433 i 1443, i segurament a Gandia...

El 30 d'agost del 1478, i davant el notari Antoni Barreda, mossèn Joan Roís de Corella havia atorgat testament. En morir el nostre escriptor, el 6 d'octubre del 1497... la seva hereva universal, Dalfina Roís de Corella, muller de Lluís Figuerola i germana del testador, féu fer inventari dels béns del difunt...» (Riquer 1964: 255-258).

Riquer modificava així, com a data del naixement de l'escriptor, el «devers l'any 1430», suggerit per Miquel i Planas, i el «vers 1425» proposat per Jordi Carbonell,² i com a data del seu òbit l'any 1500.

La rigorositat i la lògica de les seues deduccions, com també l'exactitud de les dades proporcionades per l'il·lustre investigador, han estat acceptades per tots els especialistes en l'obra de Corella, entre els quals destaca Jordi Carbonell (Roís de Corella

(1) Segons ell mateix manifesta, va fer servir per aquesta finalitat nombrosos documents proporcionats pel genealogista valencià Lluís Cerveró Gomis (Riquer 1964: 254).

(2) Segons Martí de Riquer (Riquer 1964: 256-257), Miquel i Planas plantejà la seua hipòtesi sobre la data del naixement en *Obres de J. Roís de Corella*, Biblioteca catalana, Barcelona 1913, p. LXXXIX, i la de la mort a la pàgina IX d'aquesta mateixa obra, mentre que Carbonell ho va fer, quant al naixement, al seu article «Sobre la correspondència literària entre Roís de Corella i el Príncep de Viana», *Estudis Romànics*, V (1955-56), p. 134.

No he pogut comprovar personalment els arguments que fan servir Miquel i Carbonell a l'hora de plantejar les seues respectives hipòtesis.

1983:11 i ss). Únicament Josep Almiñana proposa una nova data, l'any 1428, en utilitzar per a la seua determinació, a diferència de Riquer que té sempre molt en compte en totes les seues afirmacions la legislació foral valenciana, «la costum romana i la que donen els decretals de Bonifaci VIII, açò és, els 25 anys» (Roís de Corella 1985: 396). Ignorant la documentació i els arguments de Riquer, i sense demostrar de cap manera en què s'havia equivocat aquest d'acord amb la seua opinió,³ Almiñana al·lega:

«Esta ultima data [1428] pareix la mes acceptable. D'este modo, tindriem que l'edat de sa mort seria als 69 anys i s'explicaria millor sa relacio ab el princip suponent i tot que la correspondencia literaria l'haurien tinguda durant el mateix any de sa mort –cosa que crec quasi impossible– el nostre biografiat tindria aleshores uns 33 anys, edat de plenitut que explica sa maduresa literaria i el seu renom, capaç d'aplegar als oïts del mateix princip, el qual decidi establir ab ell la correspondencia epistolar» (Roís de Corella 1985:396).

Per la nostra banda, la documentació descoberta confirma i precisa, entre d'altres dades, el lapse 1433-1443 establert magistralment per Martí de Riquer per al naixement de Corella i la data del seu òbit. Confirma, així mateix, la suposició de Jordi Carbonell, que creu que caldria acostar molt la data del seu natalici al 1433 (Roís de Corella 1983: 11).

Pel que fa al tema del seu naixement, el principal dels documents que donem a conèixer és un testament de la mare de l'escriptor, Aldonça Corella, posteriorment revocat, que es va establir davant el notari Antoni Barreda l'1 d'octubre de 1451.⁴ S'hi esmenta expressament la «vespra de la festa de sant Miquel del any Mil CCCC sexanta» com la data en què l'escriptor va atènyer els vint-i-cinc anys. Per tant, cal fixar la data del seu naixement el 28 de setembre del 1435.

Ultra aquesta capital dada biogràfica, d'aquest testament, que tot seguit reproduïm, en mereixen ser remarcades diverses clàusules:

– Es nomena marmessor testamentari Lluís de Calatayud, cavaller i habitant de València.

– Aldonça elegeix sepultura al monestir de la Santíssima Trinitat de València, on era enterrat el seu marit.

– Lliura a Joan Roís de Corella cent florins d'or, és a dir, 1.1000 sous «per tota part e legítima e altre dret que a aquell en mos béns pertangués eo pertany pogués com aquell sia instituït hereu per lo dit quondam honorable mossèn Auziàs Roís de Corella, pare seu e marit meu».

– Als seus fills, frare Manuel Roís de Corella, cavaller de l'orde de Santa Maria de Montesa, i sor Aldonça, monja del monestir de la Trinitat de València, els fa lliurament d'un timbre d'or.⁵

– Nomena els seus fills Lluís i Dalfina hereus universals de tots els altres béns, però amb la condició que si algú d'ells moria abans de complir els 20 anys i sense fills

(3) «Es clar que no podem computar-la [la majoria d'edat] a l'edat dels 18 anys, per ser esta recentment acordada. Ni tampoc a la dels 20, com ho fa Martí de Riquer» (Roís de Corella 1985: 396).

(4) Archivo Histórico Nacional (AHN), *Osuna*, lligall 1322, protocol núm. 2, notari Antoni Barreda.

(5) Segons Felip Mateu i Llopis, el «timbre» d'or, o «real d'or» de València, va ser creat per Alfons el Magnànim i equivalia a deu sous, és a dir, mitja lliura (Mateu i Llopis 1927:111-112).

legítims, la seua part passara en herència al sobrevivent. Si finaren tots dos abans de complir els 20 anys i sense fills legítims, institueix hereu universal Joan Roís de Corella.

– Nomena tutor i, en el seu cas, curador de Lluís i Dalfina, els seus hereus universals, Lluís de Calatayud fins que el futur escriptor tinguera els 25 anys. En el cas que aquest no acceptara la tutoria i la curadoria, o si moria abans o durant l'exercici d'aquestes, i sempre que Joan Roís no tinguera encara els 25 anys, elegeix com a tutor i curador el cavaller Joan Català.⁶

Divendres, primer dia del mes d'octubre del any de la nativitat de nostre Senyor M^o CCCC cinquanta hu.

En nom de nostre Senyor Déus e de la humil e gloriosa Verge madona Sancta Maria, mare sua, advocada de tota cristiandat molt piadosa e del benavenvurat mossènyer Sant Miquel, considerat que mihs e pus aptament e discreta e ab més, etc. Per tal yo, N'Aldonça, muller del honorable mossèn Auziàs Roïz de Corella, cavaller, quondam, habitador de la ciutat de València, considerades les dites coses, volent de mi e de mos béns en temps de sanitat ordenar e als meus cors e ànima provehir per disposició testamentària, stant sana de cors e de pensa e memòria e paraules íntregues, convocats e preguats los notari i testimonis deiús scrits, faç e ordén lo present meu testament e derrera voluntat en lo qual, e en la qual, elegesch, ordén e pose marmessor e exequidor meu e del dit meu present testament e voluntat lo noble mossèn Loïs de Calatayhú, cavaller, habitador de la dita ciutat de València, jatsia absent, al qual do, atorgue e tribuesch ple e bastant poder, auctoritat e potestat e licència amplíssima sobre tots mos béns per exequir e complir lo present meu testament e coses en aquells per mi ordenades e davall scrites e que aquell, per sa pròpia auctoritat, puixa pendre, demanar, haver, exhigir e recobrar, venre e alienar aquells e los preus rebre e destribuir en complir lo present meu testament e coses en aquells contengudes e ordenades, donant e atorgant-li sobre les dites coses e sengles d'aquelles general manament ab líbera administració volent que les dites coses e sengles d'aquelles faça sens dan llur e de sos béns e sens que no sia tengut donar compte ne rahó alguna de la dita distribució, administració e marmessoria a jutge o official algú o a altra qualsevol persona, axí ecclesiàstica com seglar, ans vull que de la dita administració, distribució e marmessoria, lla hon request ne puxa ésser, vull aquell dit noble marmessor meu ne sia cregut de lur sola e simple paraula, tot linatge de prova apart posat.

Evenint a la ordinació del present meu testament vull, man e ordén que tots mos torts, deutes e injúries sien paguats e satisfets aquells emperò que mostraran mi ésser tenguda e obligada ab cartes, albarans e altres legítimes proves for de ànima en açò benignantment observat.

En après, elegesch sepultura al meu cors en lo Monestir de la Sanctíssima Trinitat de la dita ciutat, ço és, dins la ecclésia de aquell en la fossa hon és soterrat lo dit honorable mossèn Auziàs Roïz de Corella, quondam, cavaller e

(6) Així s'estableix als Furs, llibre V, rúbrica VI, XXXVII (Furs de València 1990: 91). Joan Roís no necessitava tutor en ésser major de quinze anys.

marit meu, la qual sepultura vull, man e ordén me sia feta molt simplament e molt tenu axí com de persona pobre e sens solemnitat alguna com aquesta sia ma voluntat inmutable.

Item, al honorable en Johan Roïz, donzell, fill meu e del dit quondam honorable marit meu, do e leix cent florins de moneda de València valent cascun florí onze sous de la dita moneda per tota part e legítima e altre dret que a aquell en mos béns pertangués eo pertany pogués com aquell sia instituit hereu per lo dit quondam honorable mossèn Auziàs Roïz de Corella, pare seu e marit meu, e aquell dit honorable en Johan Roïz de Corella, fill meu, en los dits cent florins de la dita moneda hereu meu, faç e instituesch per dret de institució.

Item, a frare Manuel Roïz de Corella, frare e cavaller de l'orde de Sancta Maria de Muntesa, fill meu e del dit quondam honorable marit meu, do e leix hun timbre d'or de moneda de València per tota part e legítima e altre dret que a aquell en mos béns li pertangués eo pertànyer pogués e aquell dit frare Manuel Roïz de Corella, fill meu, en lo dit timbre de la dita moneda hereu meu propri faç e instituesch per dret de institució.

Item, a sor Aldonça Roïz de Corella, monga del Monestir de la Sanctíssima Trinitat de la dita ciutat de València, filla mia e del dit quondam honorable marit meu, do e leix hun altre timbre de la dita moneda per tota part e legítima e per tot altre dret que a aquella en mos béns li pertangués eo pertànyer pogués, e aquella dita sor Aldonça Roïz de Corella, filla mia, en lo dit timbre hereua mia pròpria faç e instituesch per dret de institució.

Tots los altres béns e drets e accions mies havie e per haver hon que sien e a mi pertanguen eo pertànyer puxen per qualsevol causa, títol, manera e rahó do e leix a Luís Roïz de Corella e a Dalfina Roïz de Corella, fills meus e del dit quondam honorable marit meu, e aquells dits béns e drets meus hereus meus propis faç e instituesch per dret de institució sots tal emperò vincle e condició que qualsevol de aquells morint menor de vint anys è sens fill o fills legítims e de legítim matrimoni nats e procreats a aquells sobrevivents, que en tal cas la part de aquells axí morint sens disminució e defalcació alguna de legítima trabelliamça e altre dret vingua e torne éntreguament al altre hereu meu a aquells sobrivivent e aquell dit hereu meu sobrevivint al altre hereu a ell premorint en la manera e forma damunt dita faç e instituesch. E si per ventura serà cars, ço que a Déu no plàcia, que abduy los dits Loïs e Dalfina, hereus meus, morran menors de vint anys e sens fill o fills legítims e de legítim matrimoni nats e procreats sobrevivents a aquells, en tal cars substituesch a aquells axí morints lo dit honorable en Johan Roïz de Corella, fill meu, e aquell dit honorable en Johan Roïz de Corella, fill meu, en lo dit cars, hereu meu faç e instituesch per dret de institució en los dits béns sens disminució, defalcació e retenció de legítima trabelliamça e altre qualsevol dret a fer d'aquells a ses voluntats.

En tudor e en son loch e cars curador, do, leix e assigne als dits fills e hereus meus lo dit noble mossèn Loïs de Calatayhú, marmessor meu damunt dit, pregant-lo en nostre Senyor Déus e llur bona caritat e amor que, fins lo dit

honorable Johan Roïz de Corella, fill meu, éntregua edat de vint-e-cinch anys haia atesa la qual edat attenyerà e complirà la vespra de la festa de Sant Miquel del any Mil CCCC sexanta, la dita tutela e cura dels dits fills e hereus meus vulla pendre, regir e administrar encarregant-lo y en Déu e sa consciència. E si per ventura lo dit noble mossèn Loïs de Calatayhú tudor e curador ésser no volrà o no porà, en tal cars, e fins que lo dit honorable en Johan Roïz haia atesa la dita éntregua edat de vint-e-cinch anys, do, leix e assigne en tudor en son loch, e cars en curador, dels dits fills e hereus meus lo molt honorable mossèn Johan Català, cavaller, habitador de la dita ciutat de València, pregant-lo en Déus e sa bona consciència que, en son loch e cars, la dita tutela e cura dels dits fills e hereus meus prengua e administre e los dits fills e hereus meus haien molt carament en lur comanda com yo axí.u fie molt amplíssimament d'aquells.

Derrera ment revoque, casse e anul-le e irrite e per revocats, cassats, anul-lats e irritats vull haver e he qualsevol testament, codicils e altres qualsevol derrereres voluntats per mi ça enrere fetes e ordenades en poder de qualsevol notari e sots expressió de qualsevol paraules axí com si en lo present meu derrer testament e darrera voluntat de mot a mot a posades e scrites fossen com d'aquells e aquelles me penida haver fets e ordenats, fetes e ordenades e vulla lo present meu testament e darrera voluntat a aquells e aquelles prevaler e a aquells e a aquelles ab lo present meu derrer testament casse, revoque, irrite e anul-le.

Aquest és lo meu derrer testament e darrera voluntat lo qual e la qual vull valer e tenir per dret de testament e darrera voluntat, e si per dret de testament e darrera voluntat aquell valer ne tenir porà, vull aquell valer e tenir per de dret de codicils e altra qualsevol darrera voluntat per aquells furs, drets e privilegis que mihs valer e tenir porà, valrà. Fforen fetes les dites coses etc. en València etc.

Testimonis foren presents a les dites coses, specialment convocats e preguats, los discrets mossèn Johan Sànchez, rector de Sant Andreu, mossèn Johan Steve e mossèn Johan Serra, preveres de la dita ecclésia de Sant Andreu de la ciutat de València qui, ensemps ab lo notari deiús scrit, dixeren que coneixien molt bé la dita honorable testadriu e aquella, axí mateix, dix que coneixea aquells.

El 22 de desembre de 1455, Joan Roís de Corella, com a donzell i habitant de València, signa el que potser siga el primer document notarial conegut signat per l'escriptor. Després d'afirmar que és major de 20 anys, hi fa la seua mare donatària universal de totes les seues pertinences i drets com a hereu universal dels béns d'Ausiàs Roís de Corella, el seu pare.⁷

El 15 de gener de 1456,⁸ Aldonça Corella establirà un nou testament del qual, com a modificacions o punts més destacats respecte de l'anterior, hem d'assenyalar-ne els següents:

(7) AHN, *Osuna*, lligall 1322, protocol núm. 6, notari Antoni Barreda.

(8) AHN, *Osuna*, lligall 1322, protocol núm. 7, notari Antoni Barreda, ff. 7 vº - 13 rº.

- Nomena com a marmessor Joan Roís de Corella, encara donzell.
- El futur escriptor, com a hereu universal del seu pare, havia de lliurar a cada u dels germans –frare Manuel, sor Aldonça, Lluís i Dalfina– 100 florins d'or «per lo dit quondam honorable mossèn Ausiàs Roíz de Corella a cascú d'aquells legats per tota part e legítima que en los béns e heretat d'aquells los pertangués». Ara bé, tenint en compte que, per la donació realitzada per Joan Roís de Corella l'any 1455 a la seua mare, aquesta succeïa en l'esmentada heretat i béns d'Ausiàs i, per tant, era obligada a pagar a cascascú d'ells l'esmentada quantitat, ordena en aquest testament que els siguen pagats els 100 florins després de la seua mort, si abans ella no ho haguera fet.
- Segons que va establir Ausiàs Roís de Corella al seu testament, Aldonça deixa al seu fill Joan diversos censals i violaris després de l'òbit, amb els quals podia fer el que volia, amb l'única condició de ser major de 25 anys.
- L'autor del *Plant dolorós* és nomenat tutor i curador dels seus germans, Lluís i Dalfina Corella.⁹ Aquests serien, com en l'anterior testament de la mare, els seus hereus universals a parts iguals, però amb la condició que si algú d'ells moria menor de 25 anys i sense fills legítims, passaria la seua part a l'altre i, en cas de defunció de tots dos, els seus béns pertanyerien a Joan Roís de Corella.¹⁰
- Als seus altres fills, frare Manuel i sor Aldonça, els llega un timbre d'or dels seus béns.
- El mobiliari trobat a casa seua en el moment de la mort, llevat dels diners comptants, hauria de ser repartit entre Joan Roís de Corella i el seu germà Lluís.

(9) Joan Roís de Corella podia ja ser nomenat tutor i curador dels seus germans, encara menors de 15 anys, perquè tenia ja 20 anys. Així ho permetien els *Furs* al llibre V, rúbrica VI, III (*Furs de València* 1990:73).

(10) Com es pot observar, ací Aldonça Corella ha augmentat l'edat respecte del testament anterior en què l'havia establerta en 20 anys.

(11) AHN, *Osuna*, lligall 1322, protocol núm. 15, notari Antoni Barreda, ff. 289 vº - 291 vº.

(12) Al meu parer, continuaria sent el mateix lloc que en anteriors testaments.

(13) En aquest testament no es cita el seu fill frare Manuel Roís de Corella, per la qual cosa es pot pensar que ja devia ser mort.

(14) Això fa que la data en què va ser elevat el nostre escriptor a la categoria de cavaller s'ha de situar, si més no, entre el 15 de gener de 1456, en què encara se'l classifica com a donzell, i el 23 de setembre de 1461 –data de la mort del príncep de Viana–, ja que, en el debat epistolar amb el príncep de Viana, aquest anomena Corella «mossèn», és a dir, cavaller.

D'una d'aquestes clàusules es pot deduir que Lluís i Dalfina degueren nàixer amb posterioritat a l'any 1441, ja que, per tal com necessitaven un tutor per a les seues persones, el 1456 encara no havien complert 15 anys. A més, si Ausiàs Roís de Corella, el testament del qual va ser publicat el 16 de gener de 1450, va deixar el llegat a què es fa referència per a ells, caldria situar-ne el naixement entre aquesta darrera data i l'any 1441.

Aldonça va establir el seu darrer testament davant Antoni Barreda a València el 24 de novembre de 1466.¹¹ Es tracta, en comparació amb els anteriors, d'una escriptura notarial molt breu en què revocava els anteriors i establí una sèrie de noves clàusules:

- Ordena que siguen pagats tots els seus deutes i afirma que se li done eclesiàstica sepultura com a persona pobra, encara que no indica el lloc en què s'ha de fer.¹²
- Deixa a les seues filles i al seu fill Lluís cinc sous «per tota part e legítima» que dels seus béns els pertanguera o poguera pertànyer-los.¹³
- De tots els altres béns, en nomena hereu universal Joan Roís de Corella, ja cavaller.¹⁴

La mare de Joan Roís de Corella va morir el 20 de juliol de 1475 i el testament es va publicar a València quatre dies més tard, a la casa del cavaller Lluís Figuerola –marit de Dalfina–, a instàncies de l'escriptor com a hereu universal de la seua mare.¹⁵

Riquer, seguint una nota extractada per P. Boronat, que es basa en la llista de contribuents a l'edificació del monestir de la Santíssima Trinitat recollida per Agustí Sales, emet una triple hipòtesi amb les dades de què disposava (Riquer 1964:255):

- a) L'escriptor tenia entre 1446 i 1449 dos germans, frare Manuel i Lluís de Corella.
- b) Molt possiblement, Dalfina encara no havia nascut en aquestes dates.
- c) Joan Roís era el fill major.

Els documents que ací hem aportat mostren que tenia també una germana anomenada Aldonça i que va ser monja de la Santíssima Trinitat de València, cosa que ens permet de donar suport, crec que d'una manera afirmativa, a la hipòtesi d'Albert G. Hauf sobre un Joan Roís de Corella membre del cenacle teològic-literari format pels admiradors de sor Isabel de Villena, plantejada per l'estudiós mallorquí a partir de vincles literaris amb autors com Bernat Fenollar i de l'aparició entre les deixebles de l'autora de *La Vita Christi* d'una sor Aldonça de Corella (Hauf 1986:552).¹⁶

D'altra banda, es pensava que Joan Roís de Corella era el fill major del matrimoni format per Ausiàs i Aldonça Corella. Al meu parer, no era el major. Crec que ho era frare Manuel Roís de Corella, cavaller i mestre de Montesa, per diverses raons. En primer lloc, perquè mentre Joan era encara donzell i tenia 16 anys, frare Manuel era ja cavaller i membre de l'orde de Montesa. Segon, perquè la llista de contribuents a l'edificació del monestir de la Santíssima Trinitat recollida per Sales no és exhaustiva –per exemple, sor Aldonça Corella, germana de l'escriptor, no hi figura, quan sí que hi va contribuir (Sales 1761:129)– i, a més, conté errors –Ausiàs Roís de Corella és anomenat dues vegades en dos llocs distints, un al costat de la seua esposa i els seus fills com a mossèn Auziàs Roís de Corella i l'altre com a Ausiàs Ruiz de Corella, per bé que podria ser que (i això em sembla estrany) el pare del nostre escriptor hi contribuïra en dues ocasions distintes mentre que la seua família ho feia únicament una (Sales 1761: 237 i 238)–.¹⁷ En tercer lloc, l'ordre en què es recullen els noms dels contribuents no ha de ser pres com un fiable indicatiu de l'ordre d'edat dins una família, ja que en l'esmentada llista figuren, en ocasions, els fills abans dels pares; així s'esdevé, per exemple, amb Francesc Marc, fill d'Ausiàs, que va contribuir a l'edificació del monestir de la mateixa manera com ho fa fer el poeta i la seua muller (Sales 1761: 239).¹⁸ En quart i últim lloc, el fet de ser nomenat hereu universal del seu pare no és una dada definitiva per atorgar la primogenitura a Joan Roís de Corella, perquè, per exemple, Joanot Martorell no ho era i esdevingué hereu universal dels béns de Francesc Martorell, el seu pare, i de Beatriu Martorell, la seua àvia paterna (Chiner, J. i J. Villalmanzo 1991:657).

(15) Josep Almiñana afirma que la seua mort s'esdevingué el 24 de juliol de 1474, en confondre la data de l'obertura del testament amb la de l'òbit.

(16) Albert G. Hauf exposa en una nota al peu de la pàgina 552 del seu article: «Sales, 65, anota entre la llista de religioses exemplars que foren súbdites de Sor Isabel el d'una «Sor Aldonza de Corella, que fundó en Barcelona» i caldria determinar si aquesta monja era o no família de l'ampul·lós orador».

Hem acudit directament a l'obra d'A. Sales a través d'un dels exemplars editats a València el 1761 i conservats a la Biblioteca Universitària de València (signatura x-51/62), per buscar-hi més notícies sobre aquesta monja. A les pàgines 129 i 130 trobem: «Mossen Auzias Roiz de Corella, cavallero mui principal, marido de la honorable na Aldonza, que creio fueron sus Padres [de sor Aldonça], i estan nombrados entre los que dieron limosna para la fabrica del Monasterio quando lo levantaba la Reina... En cuyo tiempo contribuyò nuestra Venerable [sor Aldonça] i està su nombre entre las Religiosas que dieron limosna, con sola insinuacion de Sor Aldonzeta, i en ultimo lugar; lo que denota que entrò allí para educacion... [Prengué l'hàbit el 5 de maig de 1457 i professà l'endemà]... Los Prelados... la mandaron passar à Barcelona con caracter de Abadessa, à la fundacion del Convento de Gerusalen, en 7 de enero de 1495 de edad de unos 53 años, empleados en servir a Dios, i practicar virtudes en este Monasterio de la SS. Trinidad... Despues de aver plantado en su Monasterio de Barcelona tantas virtudes, mandò-le la Obediencia reformar el Convento de Pedralvas».

Si la referència a l'edat de sor Aldonça el 1495 és correcta,

En el cas que aquesta hipòtesi siga correcta—no seria el primogènit de la família però sí, possiblement, el segon dels fills mascles—i tenint en compte que el seu germà Manuel no era un clergue o monjo malgrat la denominació de «frare», ja que aquesta classificació s'aplicava als cavallers de l'orde de Montesa, el conflicte assenyalat per Jordi Carbonell podria no ser tal:

«Joan Roís de Corella tenia davant seu la perspectiva d'un primogènit de la noblesa a mitjan del segle xv. Lògicament, la milícia o la diplomàcia, o totes dues, haurien hagut d'ésser les activitats normals del cavaller Joan Roís de Corella, al costat de l'administració de les seves propietats, com foren les de tants altres escriptors catalans quatrecentistes pertanyents a la noblesa: Jordi de Sant Jordi, Ausiàs March, Joanot Martorell, Bernat Hug de Rocabertí, Pere Torroella o Francesc Moner, per no citar-ne sinó mitja dotzena. I, tanmateix, no ho van ésser. Quins motius van induir-lo a renunciar a la carrera de les armes i a les seves derivacions polítiques? Crec que ací es troba el nus de la problemàtica central humana de Roís de Corella, que tants maldecaps ha donat als seus comentadors, desorientats—alguns, fins i tot piadosament escruixits—davant l'aparent contradicció entre la seva vida i la seva literatura amoroses i la seva vida i la seva literatura religioses. En el fons, els erudits s'han errat plantejant el seu cas com el d'un teòleg que va tenir una intensa vida amorosa i va escriure unes obres on aquesta hi és reflectida sense reserves. Més aviat semblaria que cal plantejar el problema a la inversa: com és que un cavaller enamoratís, primogènit d'una família noble, va escollir la carrera eclesiàstica?...

Era, doncs, la crisi de l'esperit de la cavalleria en la persona d'un cavaller... Els primogènits de les famílies nobles no esdevenien habitualment clergues. Eren més aviat els fills petits, com frare Manuel Roís de Corella, germà segon de l'escriptor, els qui es dedicaven a l'Església. ¿Per quina raó, doncs, trobem Joan Roís de Corella "criat en los braços de la sacra Teologia" per emprar els seus mateixos mots? Evidentment, no pas per vocació. Corella no era un místic...

Doncs bé: un cavaller que rebutjava, com hem vist, la guerra i la política, i que, altrament, no podia escollir una carrera intel·lectual que desdigués de la seva classe social—el dret i la medicina eren professions de burgesos—, no tenia altra sortida que la carrera eclesiàstica» (Roís de Corella 1983:12-16).

De tota manera, Joan Roís de Corella potser es va veure obligat a escollir la carrera eclesiàstica per tal com era el segon dels fills.

Al costat d'algun que altre petit censal i escriptura de procuració, hem localitzat en els protocols del notari Antoni Barreda el breu testament de Joan Roís de Corella, realitzat el 31 d'agost de 1478,¹⁹ i no el 30, com assenyalava Riquer, ja siga per un error del document esmentat com a font, ja siga per una informació defectuosa del seu comunicant valencià.

degué haver nascut pels volts del 1442.

(17) El primer d'aquests esments es troba a la pàgina 237 de l'obra, mentre que el segon es localitza a la 238, pròxima a la de Jaume Roig, també com a contribuent.

(18) «En Francesc March, fill de Mossèn Ausiàs March... Mossèn Ausiàs March, cavaller, sa muller Na Johana».

L'ordre en què apareixen els noms a la llista que figura en l'obra de Sales no és alfabètic. Potser es deu a factors diversos, com ara l'any en què van contribuir, ja que la llista recull «las personas principales i otras que contribuyeron, año 1446, 1447, 1448, 1449 para la fábrica de este Real Monasterio» (Sales 1761: 235); el possible import superior de la contribució d'uns respecte d'altres, etc.

(19) AHN, *Osuna*, lligall 1273, protocol núm. 2, notari Antoni Barreda.

Les clàusules hi són escasses. Estableix una disposició referent al mercader Berthomeu Chiva semblant a unes altres de contingudes als testaments d'Aldonça Corella sobre la mateixa persona, en atorgar-li l'exempció dels possibles deutes contrets amb ell en raó de l'administració i el cobrament dels censals de l'escriptor encarregats al mercader. D'altra banda, fa hereva universal dels seus béns la seua germana Dalfina, mentre que no deixa cap tipus de llegat als altres germans, per bé que sabem que, si més no dos d'ells –Lluís i sor Aldonça–, encara vivien quan va redactar el testament.²⁰

Com es podrà observar, tampoc no hi fa cap mena de referència a cap dels seus fills ni a Isabel Martínez de Vera, per bé que, segons el que ha posat de manifest Riquer, Joan Roís de Corella –el fill de l'escriptor i d'Isabel– degué nàixer si més no el 1474 (Riquer 1964: 259). Únicament podria ser entesa com una vaga referència a ells el «als meus» que figura a la frase «e sobre les dites coses e sengles de aquelles a mi e als meus imposse callament perdurable» de l'esmentat testament i que, a continuació, transcrivim.

Com a testimoni de la lectura d'aquest testament hi ha un tal Joan Caldes, estudiant, del qual, ara com ara, no podem determinar si té alguna mena de relació amb la famosa Caldesa corellana.

Iam dicte die XXXI Augusti anno predicto M° CCCC LXX octavo.

En nom de nostre Senyor Déu e de la gloriosíssima Verge Maria, mare sua, advocada de tota cristiandat molt piadossa, yo, Joan Roïz de Corella, en Sacra Theologia mestre e cavaller, habitador de la ciutat de València, sa, per gràcia de nostre Senyor Déu, de cos e de pensa, ab memòria e loquela íntregues, convocats e preguats los testimonis e notari deiús scrit, fas e ordén mon derrer testament e darrera voluntat, en e per la forma següent:

Primerament, vull e ordén que quant a nostre Déu, Senyor e Redemptor, serà plaent appel·lar-me a la sua sancta glòria de paradís en la qual, per mèrits de la sua sacratíssima sanch, mort e passió, preu infinit de nostra redemptió, me vulla col·locar, lo meu cors sia liurat a ecclesiàstica sepultura dins lo vas o fossa que la magnífica germana e hereua mia deiús scrita volrà e elegirà, a la qual la ànima mia carament acoman, la qual sepultura ab son aniversari e capdany vull e ordén sien fets segons aquella volrà e ordenarà.

Item, com lo honorat en Berthomeu Chiva, mercader, habitador de la dita ciutat, procurador meu en lo dit nom reba e acostume rebre les annues pensions dels censals, recensos, violaris e altres reponsions e altres quantitats e béns meus e a mi pertanyents, e de les quals a mi fa delliurament e dóna e restitueix e per semblant de aquelles fa los paguaments per mi li són manats fer sens per mi no li és feta cautela alguna. E com yo fie d'aquell vull, man e ordén que, après òbit meu, lo dit honorable en Berthomeu Chiva per la hereua mia deiús scrita sia absolt e disfinit pleníssimament, e vull e ordén lo dit honorable en Berthomeu Chiva per sa sola simple loquela, sens prova alguna e sens jurament

(20) Lluís figura entre els qui el 6 d'octubre de 1497 assisteixen a la lectura del testament de l'escriptor i sor Aldonça encara vivia el 7 de gener de 1495, data en què se li va ordenar que anara a Barcelona a fundar el convent de Jerusalem amb la categoria d'abadessa.

sia cregut del que dirà en nom de procurador meu ha rebut e donat e liurat a mi, e per manament meu ha donat. E açò sens cautela, jurament, o prova alguna més tan solament per sa simple loquela, segons he dit, e a mi plau. E si per subtilitat de dret, o en altra manera, per la hereua mia deiús escrita, o per altra qualsevol persona, serà demanat compte a aquell e per la dita rahó serà condemnat en pagar cosa alguna o restituir més del que aquell per sa sola loquela afermarà ésser tornador, sia del dit honorable en Berthomeu Chiva com de aquella dita quantitat ara, de present per al dit cas, temps e loch li faç legat de la dita quantitat en la qual serà condemnat. E a cautela ara per al dit cas, temps e loch absolch, defenesh e delliure lo dit honorable en Berthomeu Chiva de tota acció, pensió, qüestió e demanda que per la dita rahó li sia feta, faent-li de present per al dit temps, cas e loch pleníssima absolució, remissió e general fi e solemne e perpetual pacte, axí real com personal, d'aquí avant no demane aquell en juhí e fora juhí, e, sobre les dites coses e sengles de aquelles, a mi e als meus, imposse callament perdurable com axí a mi plàcia e sia aquesta ma incommutable voluntat.

En tots los altres béns meu [sic] mobles, semovents e immobles, deutes, drets e accions a mi pertanyents e pertànyer devents de lluny o de prop per qualsevol títol, causa, manament o rahó la magnífica na Dalfina, germana mia, muller del magnífich mossèn Loís Figuerola, cavaller, habitador de la dita ciutat, hereua mia pròpia e universal, faç e instituesch a fer dels dits béns a totes ses planes voluntats.

Aquest és lo meu derrer testament e darrera voluntat mia, lo qual e la qual vull valer e tenir, e que valgua e tingua, per dret de derrer testament meu e darrera voluntat mia e si per dret de derrer testament valer e tenir no porà, vull e ordén aquell valgua e tingua per dret de codicils e altra qualsevol darrera voluntat perduts aquells furs, privilegiats e drets que mils valer e tenir porà. Foren fetes les dites coses en la ciutat de València a trentahú del mes de agost any de la Nativitat de nostre Senyor Mil Quatrecent Setanta huit. Senyal de mi, dit Joan Roíz de Corella, testador dessus dit qui les dites coses faç e orde-ne e vull e ordén sien fetes e enseguides segons per mi son dispostes e ordenades.

Presentes foren per testimonis a les dites coses convocats e per lo dit testador preguats en Pere Steve olim barber, en Joan Meyans, fuster, e en Pere Vidal, scuder, habitants de la ciutat de València qui coneixien lo dit testador, e per semblant yo, Antoni Barreda, notari, rebedor del dit testament coneixia aquell.

En après, divendres qui.s comptava sis dies del mes de octubre del any de la Nativitat de Nostre Senyor Jhesucrist Mil quatrecent noranta set, a instància e requesta de la magnífica na Dalfina Roïç de Corella, muller del magnífich mossèn Luís Figuerola, cavaller, jermana y hereua escrita en lo desús dit testament, e en presència dels magnífichs mossèn Luís Roíz de Corella, donzell, jermà del dit testador, e del dit mossèn Luís Figuerola e en la casa de aquell, lo preinsert testament per mi, Pere Andreu, notari públich de la ciutat de València, regent les notes o llibres del venerable e discret en Antoni Barreda,

quondam, notari, fonch lest e publicat. E lest e publicat aquell, en continent la dita magnífica na Dalfina de Corella dix que ella se retenia acord sobre la acceptació de la dita herència o repudació de aquella, e que lo ínterim temps algú no li precoregue ans li reste·salvu e illés, requirint de premisis carta pública.

Presentis foren per testimonis a la publicació del dit testament, lo magnífich mossèn Luis Mascó, cavaller, menor de dies y lo honorable en Joan Caldes, student en arts de la ciutat de València.

De post vero die septima mensis octobris dicti anni millesimi CCCC nonagesimi septimi, la dita magnífica na Dalfina Roïç de Corella, muller del dit magnífich mossèn Luís Figuerola, cavaller, convocats mi, Pere Andreu, notari, e los testimonis deiús scrits, declarant lo acord per ella retengut sobre la acceptació o repudiació de la dita herència, dix que acceptava la dita herència ab benefici de inventari, protestant que en fer aquell temps algú no li precorreque ans li reste·salvu e illés, requerint carta pública.

Presentis foren per testimonis a les dites coses en Bernad Ferreres, student en arts del loch de la Gana [sic], e en Ramon del Scrivà, scuder de Beru de Ay, habitants en la dita ciutat.

Tenint en compte que aquests notaris –Antoni Barreda i Pere Andreu– tenen una especial cura a assenyalar els dies transcorreguts entre el de l'òbit i el de la publicació del testament, i atès que en el cas de la darrera voluntat legal de Joan Roís de Corella no figura aquest lapse, cal concloure que l'escriptor va finir el mateix dia de l'obertura del testament, és a dir, el 6 d'octubre de 1497, com ja havia indicat Martí de Riquer (Riquer 1964: 257).

Tenia Joan Roís de Corella en morir 62 anys i cal considerar-lo com un dels nostres més precoços escriptors, ja que ara, amb les noves dades, sabem que el seu debat epistolar amb el príncep de Viana degué realitzar-lo a molt tardar, si acceptem les datacions proposades pels especialistes, a les portes de complir els 26 anys.²¹ Pel seu torn, la *Letra que Honestat escriu a les dones*, datada per Riquer el darrer trimestre del 1462 (Riquer 1964: 285), la va realitzar amb 27 anys.

JAUME J. CHINER GIMENO
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CHINER, J. i J. VILLALMANZO (1991) «Nova biografia de Joanot Martorell», en *Tirant lo Blanch*, València, Edicions del País Valencià S.A., 1991.
- FURS DE VALÈNCIA (1990) edició a càrrec de G. Colon i A. Garcia, vol. V, Barcelona, Editorial Barcino.

(21) Martí de Riquer resumeix així les distintes hipotètiques datacions que s'han realitzat per a aquest debat epistolar amb el príncep de Viana, mort el 23 de setembre de 1461: «El Debat epistolar amb el Príncep de Viana es pot situar entre el juliol del 1458 i el juliol del 1459 o bé entre el 28 de març i el 22 de novembre del 1460 o entre el 12 de març i el 23 de setembre del 1461» (Riquer 1990: 301). Segons el testimoni de l'acadèmic, la primera d'elles, juliol 1458-juliol 1459, va ser publicada per Jordi Carbonell en «Sobre la correspondència literària entre Roís de Corella i el Príncep de Viana», *Estudis Romànics*, V (1955-1956), pàg. 131, i la resta per ell mateix a les pàgs. 298 i 299 del volum tercer de la seua *Història de la literatura catalana*.

- HAUFI VALLS, A.G. (1986) «Isabel de Villena i la Istòria de la Passió», en A. Ferrando ed., *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986). Area 7. Història de la Llengua*, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 541-552.
- MATEU I LLOPIS, F. (1927) «Valores monetarios valencianos», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. VIII, Castelló de la Plana, pp. 110-115.
- RIQUER, M. de (1964) *Història de la Literatura Catalana*, vol. III, Barcelona, Editorial Ariel, pp. 254-320.
- RIQUER, M. de (1990) *Aproximació al Tirant lo Blanc*, Barcelona, Edicions dels Quaderns Crema.
- ROIÇ DE CORELLA, J. (1985) *Obres de Joan Roiç de Corella*, edició de Josep Almiñana Vallés, vol. II, València, Editorial Del Cénia al Segura.
- ROÍS DE CORELLA, J. (1983) *Obra profana*, edició a càrrec de Jordi Carbonell, València, Editorial Tres i Quatre.
- SALES, A. (1761) *Historia del Real Monasterio de la Ssma. Trinidad, religiosas de Santa Clara, de la Regular Observancia, fuera los Muros de la Ciudad de Valencia*, València.

